

УДК 372.878

В. І. Федоришин

**ФАХОВО-ОРІЄНТАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СВІДОМОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ
ДО ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Проблема фахової підготовки особистості належить до фундаментальних не лише у соціальній, політичній, культурній сферах суспільного життя, а й у педагогічній, оскільки всі перетворення, що відбуваються в суспільстві взагалі та у сфері освіти, зокрема, зосереджуються на особистості – головній дійовій особі та суб'єктові суспільно-історичного процесу. Отже, для ефективної організації навчально-виховного процесу, необхідним є цілеспрямоване вдосконалення змісту і форм фахової підготовки студентів з позицій інтеграції, системності, діалектичної взаємодії їх духовно-творчого та інтелектуально-професійного потенціалів.

Мета статті полягає у розкритті фахово-орієнтаційного напрямку забезпечення свідомого ставлення студентів до вибору стратегії майбутньої практичної діяльності. Тому виокремлення саме фахово-орієнтаційного напрямку визначається необхідністю накопичення системних теоретичних знань, категоріально-понятійного фонду, розвитком аналітичного та активізацією музично-педагогічного мислення в єдності з професійно-необхідними якостями майбутнього фахівця. Необхідність виділення саме цього напрямку пов'язана також з інтеграцією психологічних і педагогічних факторів, які впливають на процес навчання, з внутрішньою структурою особистості студентів, з їх індивідуальними можливостями і загальною спрямованістю.

Включення фахово-орієнтаційного компоненту до структури фахової підготовки майбутніх учителів музики сприятиме забезпеченню розвитку в студентів потреби професійної орієнтації (формування якісних фахових знань, здійснення базової фундаментальної підготовки та реалізації власного потенціалу в стратегії педагогічної діяльності вчителя музики). Основою виокремлення фахово-орієнтаційного компоненту в структурі музично-педагогічної підготовки студентів інститутів мистецтв та музично-педагогічних факультетів педагогічних університетів, ми вважаємо забезпечення цілісного педагогічного впливу, зорієнтованого не на окремі якості особистості студента, а на структуру його особистості в цілому.

Проблемі професійно-фахової орієнтації вчителя присвячені педагогічні дослідження (А. Алексюк, Ш. Амонашвілі, Л. Ахмедзянова, Г. Балл, Є. Барбіна, І. Бех, Н. Бітянова, О. Бодальов, Є. Бондаревська, Б. Гершунський, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Н. Кічук, Б. Коссов, І. Колеснікова, Б. Красовський, А. Маркова, Л. Мітіна, Н. Осухова,

І. Підласий, О. Пехота, Н. Прушковська, С. Подмазін, В. Радул, В. Семиченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, С. Смірнов, К. Чарнецьки, Г. Шевченко та ін.).

У психолого-педагогічній літературі підкреслюється, що *фахова орієнтація* особистості складається з психологічної установки щодо виконання певної діяльності, передбачає *знання і уявлення про особливості й умови діяльності*, свідоме ставлення до діяльності згідно власних здібностей і можливостей; практичної готовності – як потенційної можливості оволодіння системою професійних знань, умінь та навичок; моральної готовності, що ґрунтується на усвідомленні професії та прагненні до максимального використання власних сил та можливостей у майбутній діяльності.

Питання фахово-орієнтаційної підготовки майбутнього вчителя музики знайшли відображення у працях (О. Абдулліної, Л. Арчажникової, І. Зязюна, А. Козир, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, О. Рудницької та ін.). Найголовнішим у педагогічній технології професійного становлення вчителів мистецьких дисциплін, на думку В. Орлова, є «інтеграція психолого-педагогічних дисциплін і предметів естетичного циклу; інтенсифікація процесу навчання за допомогою інтерактивних форм і методів; рефлексивна основа навчання і учіння, детермінована взаємозв'язком об'єктивних і суб'єктивних умов» [1, с. 184].

При проектуванні фахово-орієнтаційного компоненту ми враховували, що він вбирає в себе попередній загальний та музично-естетичний досвід студента, фахово-орієнтовану культуру музичного мислення, вміння використовувати набутий методичний досвід у подальшій творчій музично-педагогічній діяльності з учнями. Фахово-орієнтаційний компонент у структурі музично-педагогічної підготовки студентів також має на меті *усвідомлення* кожним студентом комплексу методичних прийомів щодо удосконалення фахової діяльності, з урахуванням індивідуальних спеціальних здібностей (слуху, ритму, музичної пам'яті, слухового самоконтролю).

Під час розробки фахово-орієнтаційного компонента, ми спирались на висновок науковців щодо цілісності та неперервності фахової підготовки майбутнього вчителя, яка забезпечується сформованою акмеологічною орієнтацією його особистості (А. Деркач, В. Зазикін, Н. Кузьміна, А. Мурашов).

Сутність акмеологічного підходу полягає у комплексному дослідженні цілісності суб'єкта, котрий проходить ступінь зрілості, «коли його індивідуальні, особистісні та суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються у єдності, в усіх взаємозв'язках, з метою сприяння досягнення ним вищих рівнів розвитку» [2, с. 11]. Необхідною умовою сучасної акмеологічної освіти є високопрофесійно підготовлений фахівець, тобто особистість, що мислить професійно, творчо, компетентно. У зв'язку з цим особливого значення набуває такий

елемент майстерності вчителя музики, як мистецтво творчої взаємодії з колективом виконавців, що потребує оптимальної професійно-психологічної підготовленості.

Акмеологічний підхід щодо процесу навчання і виховання студентської молоді, за визначенням сучасних науковців (С. Мірошніченко, Ю. Ясиновський), є унікальною системою, в якій досягнення творчого результату готується широкими спостереженнями, критичним використанням передового педагогічного досвіду, застосуванням експерименту, імпрровізацією, пошуком варіативних способів організації навчально-пізнавальної діяльності.

На нашу думку, активність студента проявляється у постійному подоланні протиріч між внутрішніми потребами і об'єктивними умовами майбутньої професії. За цих умов формується досвід становлення фахової діяльності, *орієнтації щодо перебудови фахового мислення та фахових умінь*. Тому *фахово-орієнтаційний напрям* забезпечує реалізацією акмеологічного підходу в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музики, який орієнтує студентів на неперервний професійно-творчий саморух до вершин професіоналізму.

Отже, у світлі акмеологічного підходу, виокремлення фахово-орієнтаційного компонента передбачає урахування наступних чинників: гуманістичної спрямованості музично-педагогічної діяльності; художньої цінності музичних творів, їх духовності; високого рівня педагогічно-виконавської майстерності, що передбачає гнучку систему професійних умінь і навичок; творчого підходу, постійного прагнення до досконалості, високої продуктивності та новаторства у творчості; індивідуальної неповторності творчої особистості; наявності креативності, інтуїції, активності, ініціативності.

Особливістю виокремлення фахово-орієнтаційного напрямку є те, що він забезпечує певну стадію розвитку свідомості майбутнього фахівця, виявляє суперечність між тим, яким студент себе уявляє і тим, яким себе мислить вже у статусі вчителя. Тобто, фахово-орієнтаційний компонент передбачає становлення суб'єктності майбутнього вчителя музики, свободи особистісного «Я», індивідуальної своєрідності, тих властивостей, у яких К.Ушинський бачив істинне виховання, що поєднує в собі науку і мистецтво [3]; це - форма відображення у свідомості індивіда власного об'єктивно-реального розвитку особистісних професійних якостей. До професійних якостей особистості відомий вчений-психолог С. Рубінштейн [4] відносив інтелектуальні, вольові та емоційні складники. Виходячи із такого поділу, слід виокремити серед якостей особистості фахівця такі її сфери:

- емоційну (почуття, емпатійні переживання, емоційність ставлення до професійної діяльності взагалі та окремих конкретних ситуацій зокрема);
- вольову (спрямованість особистості на професійне самовдосконалення, мотивовану відповідальним ставленням до

художньо-педагогічної діяльності; здібність до прийняття рішень щодо конкретних дій на шляху фахового становлення);

- інтелектуальну, яка вбирає: професійну компетентність (знання, вміння, навички);

- музично-педагогічний досвід, художньо-педагогічну творчість та рефлексивність, що спрямована на перетворення себе і умов (обставин), в яких здійснюється професійна діяльність.

Представники сучасного акмеологічного напрямку наукових досліджень (І. Зязюн, А. Козир, Н. Кузьміна, В. Моляко, Н. Ничкало та ін.) одноставно сходяться на тлумаченні професійних якостей і здібностей особистості як умови накопичення фахово-орієнтаційного досвіду, що формується на основі інтеграції суб'єктивних та об'єктивних чинників, діючих на суб'єкта діяльності протягом навчання. На думку вчених, комплекс особистісних професійних якостей являє собою динамічну, соціально детерміновану структуру, в якій потреби у продуктивній праці та самовдосконаленні, під впливом емоційної сфери та взаємодії з фаховим досвідом утворюють особливу форму творчої діяльності – художньо-педагогічне мислення. Важливими елементами фахово-орієнтаційного досвіду студентів дослідники вважають: задатки, здібності, обдарованість, талант; умови сімейного виховання і розвитку особистості; виховання і навчання в закладі професійної освіти; саморух до фахової майстерності в самостійній діяльності протягом життя.

Отже, особливості фахового досвіду майбутніх учителів музики тісно пов'язані із специфікою мистецької освіти. Предметом навчання є мистецтво, тобто, концентрований вираз людської духовності. Спілкування у системі «викладач – творець мистецтва – студент», яке ґрунтується на рефлексивних діях викладача і студентів, разом із розумінням мови мистецтва, забезпечує процес особистісних перетворень.

Мета впровадження фахово-орієнтаційного напрямку – це розв'язання суперечності між існуючими рефлексивними уявленнями студента, способами його мислення, знаннями, вміннями і навичками художньо-педагогічної діяльності та відсутністю досвіду їх реалізації на практиці, між минулим досвідом особистісного розвитку (набуття знань, педагогічної техніки, вмінь і навичок у мистецькій галузі) і майбутнім розвитком фахового «Я»: «Я – студент, який оволодіває педагогічною професією і фаховою мистецькою освітою» і «Я – вчитель, який навчає і виховує».

Фахово-орієнтаційна діяльність майбутнього вчителя музики поєднує у собі формування його світоглядних позицій засобами мистецтва, визначення та усвідомлення його ролі у розвитку художньо-естетичної культури особистості, інтеграції фахової мистецької та психолого-педагогічної підготовки. Отже, фахово-орієнтаційний компонент сприяє фаховому становленню майбутнього вчителя - він

вчиться ідентифікувати себе як професіонала, що володіє певним рівнем розвитку фахово-орієнтаційної культури.

У світлі вищезазначеного доречно відмітити, що найбільш значущими критеріями розвитку фахово-орієнтаційного напрямку майбутнього вчителя музики ми вважаємо: наявність уявлень про рефлексивні орієнтири музично-педагогічної професії; прагнення до усвідомлення та переосмислення особистісних та фахових орієнтирів; створення індивідуальної моделі фахового «Я»; реалізація усвідомлених індивідуально-рефлексивних програм фахового самовдосконалення.

У цьому контексті, акмеологічний підхід дозволяє:

- теоретично обґрунтувати психологічні особливості студента - майбутнього *суб'єкта професійної праці*, який не завжди має уявлення про більш досконалі засоби самоорганізації, бо він начебто знаходиться у просторі між двома полюсами: реальним, часто неоптимальним та ідеальним;

- визначити «траєкторію» фахового зростання на шляху досягнення майбутнім учителем *професіоналізму*, і цим тісно пов'язана з тими напрямками педагогічних досліджень, які спрямовані на вивчення цілісної людини як суб'єкта творчої навчально-пізнавальної та управлінської діяльності.

Багатоступенева система професійної підготовки майбутнього вчителя музики припускає розширення акмеологічного підходу в рамках викладання фахових дисциплін. Цей підхід дозволяє створити оптимальні умови для формування професійної майстерності майбутніх фахівців, а саме: сприяє самореалізації особистості; професійному саморозвитку та самопізнанню; розвитку творчості; забезпечує продуктивність музично-педагогічної діяльності – адже він виходить за рамки традиційного викладання фахових дисциплін, що і складає основу для їх інтеграції.

У *висновках* доцільно зазначити, що узагальнюючи основні завдання фахово-орієнтаційного напрямку підготовки майбутнього фахівця, з позиції його акмеологічного самостановлення, до здійснення продуктивної діяльності доречно виокремити: розвиток позитивної особистісної позиції у музично-педагогічній сфері; оволодіння сукупністю систематизованих психолого-педагогічних знань, умінь та навичок; активний розвиток музичного мислення; формування фахової компетентності; розвиток креативності через активну, творчу діяльність; інтеграцію отриманих студентом знань, умінь та навичок; здатність до мистецької рефлексії; потяг до особистісного та музично-професійного саморозвитку й самореалізації. Отже, системотворчою ланкою у процесі ефективної підготовки фахівця є акмеологічна спрямованість, без якої неможливо результативно формувати особистість майбутнього вчителя музики. Є підстави вважати, що цей процес повинен включати у себе такі поняття, як взаємозв'язок особистісно-психологічних та професійно-педагогічних якостей, загальних і фахових знань та вмінь, сплав яких

допоможе сформувати професійну готовність майбутнього вчителя музики до продуктивної діяльності.

Список використаної літератури

1. Орлов В. Ф. Практическая психология / В. Ф. Орлов. – М. : Академия, 1997. – 365 с. **2. Кузьмина Н. В.** Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования / Н. В. Кузьмина. – М. : ИЦПКСПС, 2001. – 144 с. **3. Ушинский К. Д.** Проблемы педагогики /Константин Дмитриевич Ушинский . – М. : Изд-во УРАО, 2002. – 592 с. **4. Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии /Сергей Леонидович Рубинштейн. — СПб. : Питер Ком, 2002. — 720 с. – (Мастера психологии).

Федоришин В. І. Фахово-орієнтаційний напрям забезпечення свідомого ставлення майбутніх учителів музики до вибору стратегії практичної діяльності

У статті розглянуто фахово-орієнтаційний напрям забезпечення свідомого ставлення майбутніх учителів музики до вибору основної стратегії практичної діяльності. Розкрито значення акмеологічного підходу в цьому процесі.

Ключові слова: фахова орієнтація, майбутній вчитель музики, стратегія, практична діяльність.

Федоришин В. И. Профессионально-ориентирующее направление обеспечения сознательного отношения будущих учителей музыки к выбору стратегии практической деятельности

В статье рассмотрено профессионально-ориентирующее направление обеспечения сознательного отношения будущих учителей музыки к выбору основной стратегии практической деятельности. Раскрыто значение акмеологического подхода в этом процессе.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, будущий учитель музыки, стратегия, практическая деятельность.

Fedorishin V. I. Professional-orienting the direction of providing a conscious attitude of future music teachers to practice the choice of strategy

In the article-orienting the direction of professional security conscious attitude of future music teachers to the choice of the basic strategy practice. The expanded value acmeological approach in this process.

Summarizing the main tasks professionally-orientationally direct training of future specialists, with the position of his akmeologic establishment of an independent to implement productive activities appropriate to distinguish: the development of positive personal position in music-teaching field; mastering a set of systematic psychological and pedagogical knowledge and skills, active development of musical thinking the formation of

professional competence and develop creativity through active, creative activities and the integration of acquired student knowledge and skills, the ability to artistic reflection, desire for personal and professional musical self and self-actualization. Thus, the backbone link in the process of effective training is acmeological orientation, without which it is impossible effectively to shape the future of music teacher identity. There is reason to believe that this process should involve themselves in such things as the relationship of personality and psychological and vocational and educational skills, general and professional knowledge and skills, which will help to form an alloy professional readiness future music teacher to productive activities.

Key words: professional orientation, the future music teacher, strategy, practices.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д-р пед. наук, проф. Козир А. В.

УДК 37.147:004

А. В. Чемеріна, С. В. Вейда

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ І МОТИВОВАНОСТІ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ДИЗАЙН»

Технології, які використовуються при роботі з персональним комп'ютером, обумовлені наявністю різних комп'ютерних програм професійного та напівпрофесійного призначення. Це повністю відноситься до такого напрямку в дизайні, як комп'ютерна графіка, яка на даний момент стрімко розвивається в області інформаційних технологій.

Комп'ютерна графіка дає можливість створювати своєрідну графічну інформаційну середу за допомогою спеціального інструментарію призначену не тільки для творчої роботи художників, дизайнерів, ілюстраторів, але і для інших областей як спеціальної, так і загальної освіти. Разом з мультимедійними засобами і навичками художника, комп'ютерна графіка є саме тією з'єднувальною ланкою, яка допомагає ефективно використовувати персональний комп'ютер у вигляді інструменту спілкування, отримання, передачі та контролю знань в кожній навчальній дисципліні [1]. Комп'ютерна графіка для дизайнерів – основна галузь знань і умінь, без яких справжній дизайнер не може відбутися. В даний момент вибір роботодавців падає не просто на художника-дизайнера, який пройшов всі стадії дизайнерської академічної освіти, але і на дизайнера, який досконало володіє всіма необхідними для роботи графічними редакторами. У зв'язку з цим успішно конкурувати може той випускник вузу, який без ускладнень зможе користуватися і